

ДВА БУДИНКИ — ОДНА ВІДПОВІДЬ

Приватне розміщення біженців у Бад-Лангензальці, Тюрингія, Німеччина

Дві незалежні ініціативи, розташовані лише за кілька хвилин ходьби одна від одної, перетворили приватні будинки на безпечні місця, що дали доступ до освіти, можливості працевлаштування та тривалі людські зв'язки.

БАД-ЛАНГЕНЗАЛЬЦА • ТЮРИНГІЯ • 2022–2026

ВСТУП

Два будинки — одна місцева відповідь

Як приватне житло стало довготривалою підтримкою для людей, які були змушені залишити Україну

Коли після повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року українські біженці почали прибувати до Німеччини, питання житла швидко стало одним із найнагальніших викликів на місцевому рівні. У Бад-Лангензальці, невеликому місті в Тюрингії, за кілька хвилин ходьби одна від одної виникли дві незалежні приватні ініціативи.

Історик Міхаель Луїк-Трамс переніс досвід історичного Scattergood Hostel (1939–1943) в Айові на сучасний притулок для українських біженців. Майже одночасно лікар Штефан Мюллер і вчителька Крістін Мюллер надали українським родинам порожній сімейний будинок та організували все необхідне, щоб зробити його придатним для проживання.

2

незалежні приватні будинки

прибл. 5 хвилин

пішки між двома будинками

2022–2026

чотири роки місцевої підтримки

Дві незалежні відповіді

Луїк-Трамс відповів на кризу, спираючись на модель часів Другої світової війни, яку досліджував десятиліттями. Штефан і Крістін Мюллер натомість ухвалили негайне сімейне рішення: використали порожній будинок і залучили свої професійні навички. Обидві ініціативи виникли незалежно, але ґрунтувалися на спільному переконанні: доступне житло має стати безпечним місцем для людей, яких війна змусила залишити домівки.

Про цей звіт

Міхаель Луїк-Трамс, а також Штефан і Крістін Мюллер погодилися взяти участь у записаних інтерв'ю та бути названими в цьому звіті.

Від Айови до Бад-Лангензальци

Як історія притулку для біженців в Айові стала основою сучасного прихистку для українців, які рятувалися від війни

Міхаель Луїк-Трамс прийшов до цієї справи не випадково. Народжений і вихований в Айові історик і квакер десятиліттями досліджував, як Scattergood Hostel допомагав європейським біженцям починати нове життя за нацизму та Другої світової війни. Навесні 2022 року цей досвід став моделлю притулку для українців у Бад-Лангензальці.

АЙОВА

історичне та етичне джерело

40+

місцевих волонтерів

80

прийнятих людей

Рисунок 1. Міхаель Луїк-Трамс (у центрі) та волонтерки Юліане (ліворуч) і Маріанне (праворуч) зустрічають першу українську родину хлібом і сіллю. Фото: Haus der Spuren / TRACES-Spuren.

ІСТОРИЧНА ОСНОВА

Айова — місце, де виникла ідея

Для Луїк-Трамса Айова — не лише місце народження, а історична й етична основа сучасної ініціативи. У 1939–1943 роках колишня квакерська школа поблизу Вест-Бранча стала Scattergood Hostel — тимчасовою домівкою майже для 200 людей, які втікали з нацистської Європи. Місцеві квакери й студенти допомагали їм вивчати англійську, здобувати професійні навички та готуватися до нового життя у США.

1939–1943

роки роботи первинного притулку

45

адрес, наданих Робертом Берквістом

прибл. 1000

збережених сторінок історичних матеріалів

Історія збереглася завдяки тому, що колишні біженці та працівники дбайливо зберігали власні документи. Коли колишній співробітник Роберт Берквіст надав близько 45 контактних адрес, Луїк-Трамс написав людям, пов'язаним із притулком. Майже всі відповіли й надіслали тогочасні свідчення, щоденники, статті, пам'ятні речі та фотографії. Крім того, Берквіст знайшов близько 500 сторінок меню, внутрішніх записок, матеріалів для преси та творів, написаних на уроках англійської мови.

а також <https://www.youtube.com/watch?v=9Dagbvsrcm24>

Докладніше про цей наступний проєкт або можливості його підтримати: <https://traces.org/ukraine/>

«Ідея виникла не в Німеччині. Вона народилася в Айові — зі спогаду про квакерський притулок, який перетворював тимчасове житло на шлях до нового життя».

Редакційне узагальнення історичного зв'язку.

ІСТОРІЯ СТАЄ СУЧАСНІСТЮ

Модель з Айови повертається до Європи

Коли в лютому 2022 року українські біженці почали прибувати до Центральної Німеччини, Міхаель Луїк-Трамс побачив ту саму основну проблему в новому історичному контексті: людям були потрібні не лише негайна безпека, а й умови та соціальні зв'язки, необхідні для нового початку. У березні 2022 року він придбав будинок за адресою Jüdengasse 1 за власні кошти — не за гроші Spuren e. V., німецької держави чи громадських благодійних організацій. Spuren e. V. у Бад-Лангензальці підтримував щоденну роботу, управління та контакти з органами влади.

РОДИННА ФЕРМА В АЙОВІ родинні ресурси	ІСТОРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ уроки Scattergood	JÜDENGASSE 1 будинок, придбаний у 2022 році	SCATTERGOOD CENTER притулок та інтеграція
---	---	---	---

Придбання стало можливим завдяки коштам від продажу родинної ферми в Айові та спадщині його матері, Філіс Трамс Луїк, яка померла у 2020 році. На її честь новий притулок отримав назву «**Scattergood Center у будинку Phyllis-Thrams-Luick-Haus**».

Ця назва поєднала три історії: притулок в Айові, родину, чиї ресурси допомогли втілити німецьку ініціативу, та традицію гостинності до людей різного походження, яку Луїк-Трамс пов'язував зі своєю матір'ю. Її родина по материнській лінії ще у 1850-х роках емігрувала з півдня Тюрингії до Айови. Частина статків, накопичених там упродовж поколінь, тепер повернулася до Тюрингії у формі будинку для людей, яких змусила залишити домівки чергова європейська війна.

ТРАНСАТЛАНТИЧНЕ КОЛО

Родинна історія, що почалася з еміграції з Тюрингії до Айови, повернулася до Тюрингії як конкретна допомога людям, яких нова європейська війна змусила залишити домівки.

ПІДГОТОВКА ДО НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Будинок, створений багатьма руками

Самої будівлі було недостатньо. Понад сорок волонтерів прибрали, відремонтували й облаштували будинок. Основні роботи завершили приблизно за тиждень, а вже за два тижні порожня будівля перетворилася на житло для біженців.

Стіни обклеїли шпалерами й пофарбували, підлогу оновили, а кімнати забезпечили меблями, електроприладами, ковдрами, продуктами та всім необхідним для повсякденного життя. Одні люди жертвували матеріали, інші ремонтували кімнати, складали меблі або приносили засоби для прибирання й продукти.

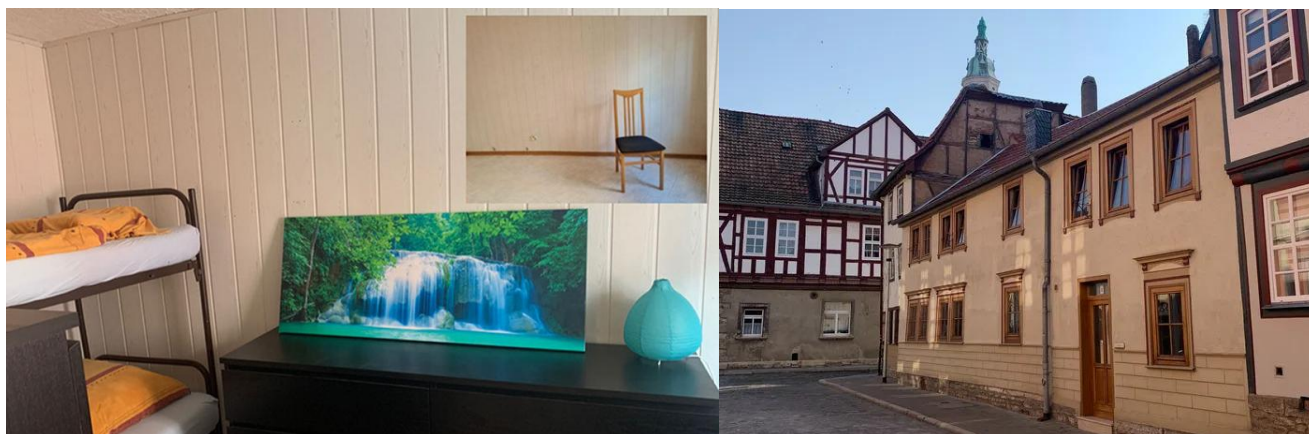

Рисунок 2. Ліворуч: вигляд спальні на першому поверсі до і після облаштування для двох людей.
Праворуч: будинок зовні. Фото: Haus der Spuren / TRACES-Spuren.

«Я квакер, і ми беремося до справи разом... Для мене слова “ні” не існуює».

Міхаель Луїк-Трамс, цитата з Thüringer Allgemeine.

ПРИБУТТЯ ТА СПІЛЬНОТА

Більше, ніж житло, — справжня зустріч

Першу українську родину зустріли хлібом і сіллю — як гостей, а не як безіменних прохачів допомоги. До середини квітня 2022 року тут уже прийняли 23 людини, і очікували прибуття інших.

Рисунок 3. 3 квітня 2022 року українські мешканці та волонтери зібралися в Haus der Spuren на каву й торт. Фото: Haus der Spuren / TRACES-Spuren.

3 квітня Haus der Spuren організував спільне чаювання для мешканців нового центру. Після тижнів війни, втечі й невизначеності такі зустрічі створювали простір для розмов і взаємної підтримки.

ГОСТИННІСТЬ ЯК ПРИНЦИП

Така зустріч не була лише символічним жестом. Спільні прийоми їжі, регулярні розмови й особистий контакт стали важливою частиною практичної допомоги, яка крок за кроком повертала людям відчуття стабільності.

ПОВСЯКДЕННА ПІДТРИМКА

Притулок — це більше, ніж ліжка

Ініціатива була зосереджена на щоденних потребах. Пожертви покривали продукти, одяг, гігієну, комунальні витрати, ремонт, медичну допомогу й освіту. Оренду не стягували, але поточні витрати залишалися; державні виплати та адміністративні процедури часто затримувалися.

Волонтери допомагали мешканцям зорієнтуватися в Бад-Лангензальці, вивчати німецьку, шукати роботу й довгострокове житло. Знання української, російської чи англійської було корисним, але не вважалося обов'язковою умовою допомоги. Терпіння, жести та регулярний особистий контакт часто ставали початком порозуміння.

Рисунок 4. Онлайн-урок у Haus der Spuren. Фото: Haus der Spuren / TRACES.

Для родин зі школярами важливими були Wi-Fi, стіл і тиха кімната: це дозволяло дітям продовжувати онлайн-навчання попри переїзди та невизначеність.

ДОВГОТРИВАЛА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Від екстреної допомоги до живого дому

Рисунок 5. Вигляд спільної кімнати на верхньому поверсі до і після ремонту. Волонтери поклали нову підлогу, встановили полиці, додали місця для сидіння та обідній стіл. Фото: Haus der Spuren / TRACES-Spuren.

Scattergood Center поєднував приватність зі спільним життям. Спальні були розраховані на одну-дві особи, більші квартири — на сім'ї; спільні кухні, ванні, комори та вітальня давали змогу готувати, навчатися й проводити час разом. Це був не набір тимчасових ліжок, а спроба створити справжній дім.

48

мешканців до листопада 2023 року

80

мешканців до серпня 2026 року

4 РОКИ

прибуття, переїзди та новий початок

Спонтанна допомога перетворилася на багаторічний процес із прийомом в установи, перекладами, ремонтом і турботою. Вісімдесятий мешканець означав початок запланованого завершення проєкту; Scattergood Center мав працювати до Різдва 2026 року, і до того часу пожертви залишалися потрібними.

Спадщина з Айови

Особливе значення проєкту — у зв'язку між пам'яттю та відповідальністю. Притулок, що понад вісімдесят років тому захищав біженців в Айові,

надихнув створення будинку в Тюрингії; той, своєю чергою, дав 80 людям місце для нового початку.

«Історію зробили практично корисною: її не просто зберегли, а перетворили на захист, турботу й людську близькість».

Висновок звіту.

ДВА НЕЗАЛЕЖНІ ІНІЦІАТИВИ

Другий будинок — лише за кілька хвилин

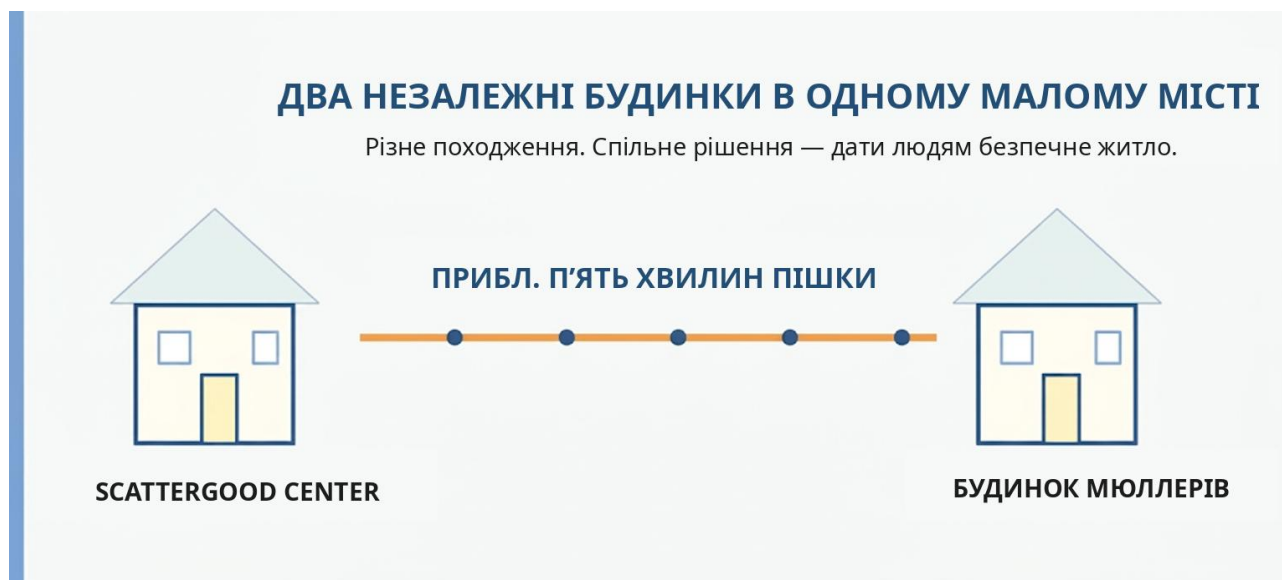

Рисунок 6. Редакційна схема, створена на основі інтерв'ю. Вона показує незвично близьке розташування двох незалежних приватних будинків для біженців у Бад-Лангензальці й не є картою в точному масштабі.

Ці два будинки не були відділеннями однієї організації. Вони виникли незалежно, працювали за різними моделями, але відповідали на одну й ту саму місцеву надзвичайну ситуацію.

Штефан і Крістін Мюллер натомість ухвалили безпосереднє сімейне рішення: надали вже порожню будівлю та застосували свої професійні знання з медицини й педагогіки.

«Найважливіша спільна риса полягає не в тому, що обидві ініціативи були однаковими. Вирішальним є те, що в одному невеликому місті виникли два незвичайні приватні житлові проєкти для біженців — лише за кілька хвилин ходьби один від одного».

Спільний висновок з обох інтерв'ю.

ШТЕФАН І КРІСТІН МЮЛЛЕР

Порожній будинок — один тиждень до притулку

Як Штефан і Крістін Мюллер на чотири роки перетворили порожній будинок на притулок для українських біженців

Штефан і Крістін Мюллер побачили повідомлення про жінок і дітей, яким доводилося ночувати у спортивних залах або навіть у власних автомобілях. Тієї ж ночі вони ухвалили рішення: їхній будинок більше не стоятиме порожнім.

ОДИН ПОРОЖНІЙ БУДИНОК, ОДИН ТИЖДЕНЬ

У лютому 2022 року порожній сімейний будинок за один тиждень перетворили на довготривалий притулок для українців.

1 ТИЖДЕНЬ

на підготовку

21

 людина отримала
житло

2 РОКИ

уроків німецької

ПРИВАТНА ІНІЦІАТИВА, ЗАСНОВАНА НА ЖИТЛІ, ОСВІТІ, РОБОТІ Й
ДОВІРІ

Рисунок 7. Візуальне узагальнення на основі інтерв'ю.

1 ТИЖДЕНЬ

на підготовку

21

прийнята людина

2 РОКИ

уроків німецької мови

«Спочатку в нас не було плану. Це були просто людяність і соціальна небайдужість».

Штефан Мюллер, вислів незначно відредаговано для ясності.

ПЕРШІ ДНІ

Рішення, ухвалене за одну ніч

Будинок належав Крістін Мюллер і стояв порожнім. Його планували відремонтувати й потім здавати в оренду, але війна докорінно змінила ці плани. З огляду на гостру потребу в житлі по всій Тюрингії подружжя вирішило негайно надати будівлю як притулок, не відкладаючи це на майбутнє.

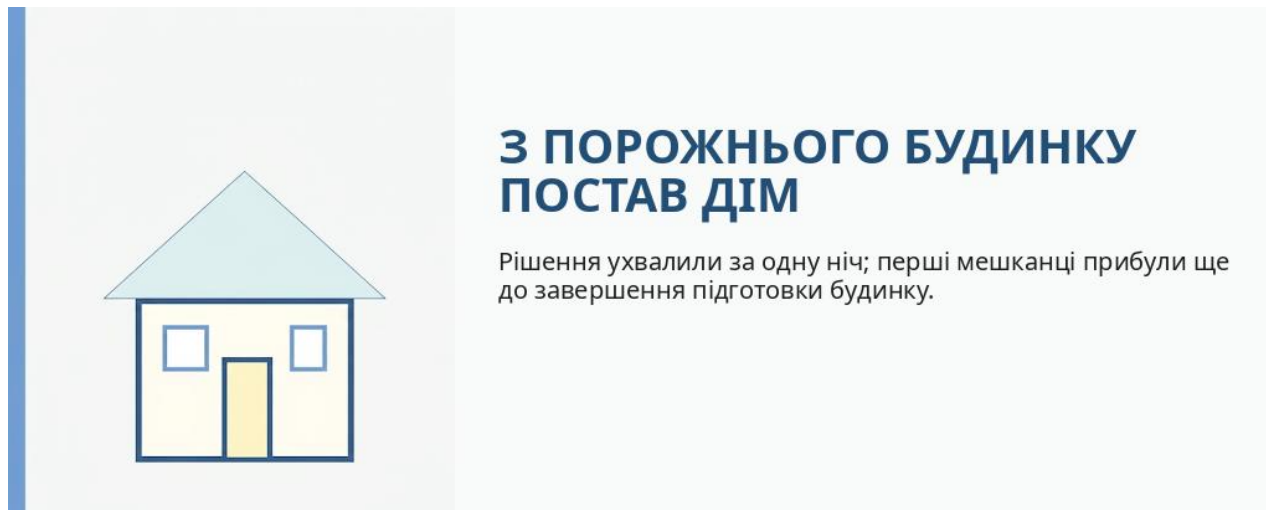

Рисунок 8. Редакційна ілюстрація на основі інтерв'ю; символ будинку використано лише для наочності.

Будинок, облаштований за один день

Крістін попросила в соціальних мережах уживані меблі та побутові речі. Штефан орендував вантажівку. За одні напружені вихідні вони зібрали ліжка, шафи, столи, постільну білизну, рушники та все необхідне для щоденного життя. Хоча на підготовку вони відвели близько тижня, основне облаштування будинку відбулося протягом одного дня.

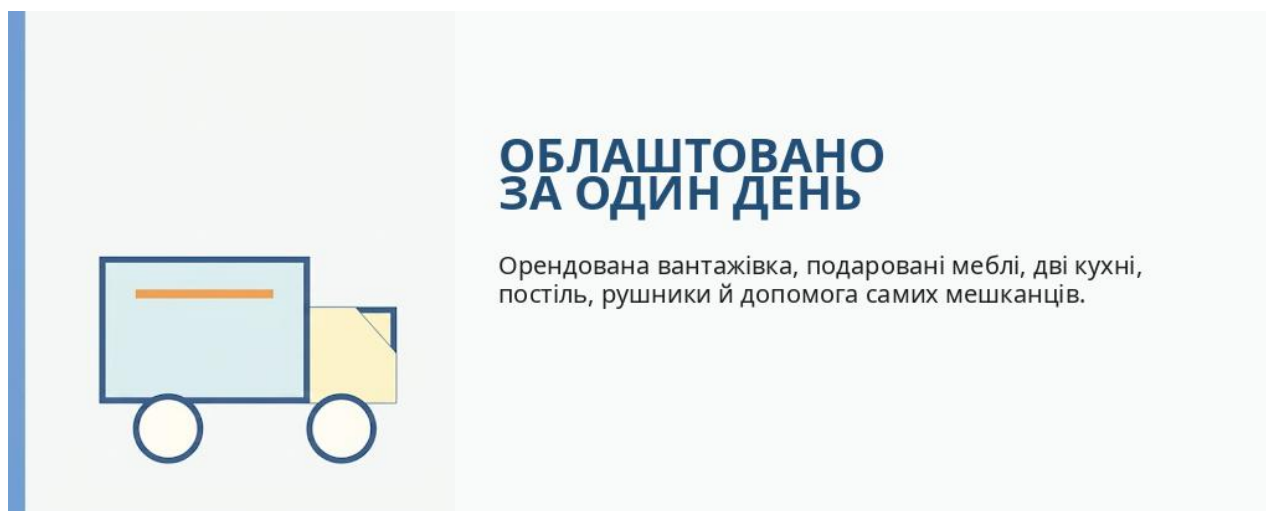

Рисунок 9. Підготовка поєднала пожертви, закупівлі, перевезення й допомогу мешканців.

Дехто з перших мешканців прибув до завершення робіт і відразу допоміг переносити меблі та облаштовувати кімнати. Господарі й мешканці разом розв'язували нагальну проблему.

ПРИБУТТЯ ТА МІСЦЕВА ПІДТРИМКА

Довіра виникла раніше за бюрократію

Перші контакти Крістін знайшла через Facebook-групу, де шукали житло в Тюрингії. Після обміну номерами телефонів почалися розмови у WhatsApp. Декого з біженців забирали з вокзалу лише з валізами. Інші приїжджали власним автомобілем, у якому провели частину ночей у дорозі.

«Дивишся людині в очі й розумієш: це має бути хороша людина. Довіра була від самого початку».

Штефан Мюллер, вислів незначно відредаговано для ясності.

Приватна мережа діяла швидко

Найбільшим практичним викликом було обладнати дві квартири справними кухнями. Звичайну вбудовану кухню з магазину в Бад-Лангензальці довелося б чекати два-три місяці, тоді як у Мюллерів було лише кілька днів. Тому вони брали те, що було доступне негайно, самі одразу перевозили придбане й просили магазини надати гуманітарні знижки.

ЩО ДАЛА ГРОМАДА

За словами подружжя, ініціатива майже не отримувала помітної постійної підтримки від державних установ. Друзі, родичі, волонтери та неурядові організації заповнювали прогалини, які державні процедури не встигали закрити в гострій надзвичайній ситуації.

КЛЮЧОВИЙ ВИСНОВОК

Приватні мережі могли швидко ухвалювати рішення й організовувати матеріали, тоді як офіційні процеси часто залишалися повільними, розрізненими та залежними від окремих прийомів.

ВЗАЄМОДОПОВНЮВАЛЬНІ НАВИЧКИ

Дві ролі, що сформувалися природно

Рисунок 10. Редакційна схема розподілу обов'язків на основі інтерв'ю зі Штефаном і Крістін Мюллер.

Крістін Мюллер, учителька за професією, стала головною контактною особою з питань школи та соціального життя. Вона зв'язувалася зі школами, записувала дітей і допомагала як родинам, так і вчителям щоразу, коли виникала потреба.

21	16	прибл. 14	2 РОКИ
людина загалом отримала житло	мешканців у період найбільшого заселення	школярів отримували супровід	уроків німецької мови

Мова як практична турбота

Упродовж двох років Крістін викладала німецьку дітям, використовуючи перекладачі, просту лексику й мову шкільних предметів. Її педагогічний досвід допоміг родинам увійти до німецької шкільної системи, а дітям — перейти до звичайних класів із додатковою мовною підтримкою.

Робота, невидима на фотографіях

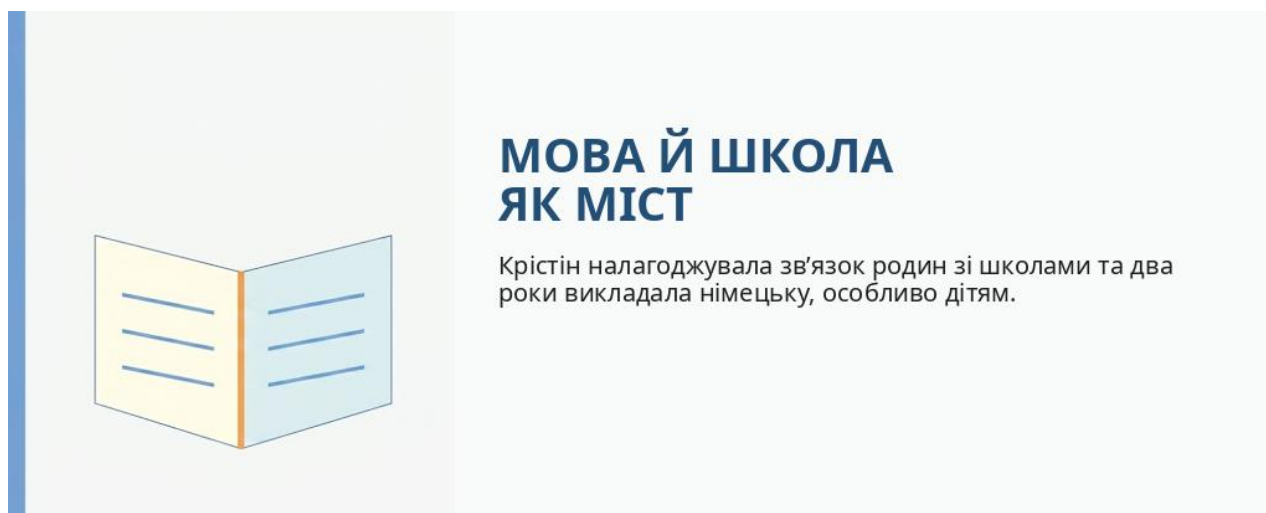

Рисунок 11. Редакційна схема на основі інтерв'ю: вивчення мови та доступ до шкільної системи.

Будинок облаштували швидко, але щоденна підтримка вимагала тривалої праці. Штефан і Крістін працювали повний день, виховували двох дітей і часто витрачали ще одну-дві години щодня на прийоми, переклади, дзвінки зі шкіл, форми та повторні пояснення.

Особливо виразно проблема проявилася під час відкриття банківських рахунків. Банк вимагав окремого прийому для кожного біженця, хоча всім потрібно було пояснити однакову інформацію. Штефан мав супроводжувати кожну людину окремо й щоразу повторювати ту саму процедуру, яку, на його думку, цілком можна було організувати спільно.

«Я лікар, і навіть я не розумів деяких німецьких форм. Як із ними мали впоратися біженці?»

Штефан Мюллер, вислів незначно відредаговано для ясності.

ЖИТЛО	БЮРОКРАТІЯ	ШКОЛА	РОБОТА
кімнати та облаштування	реєстрація та банківські питання	зарахування та мовна підтримка	контакти та визнання кваліфікацій

ІНТЕГРАЦІЯ В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

Що стало можливим завдяки цьому будинку

Мюллери говорили не про «інтеграцію» як гасло, а про конкретні зміни: першу роботу, мовний сертифікат, успіх у школі, власне житло й повернення самостійності.

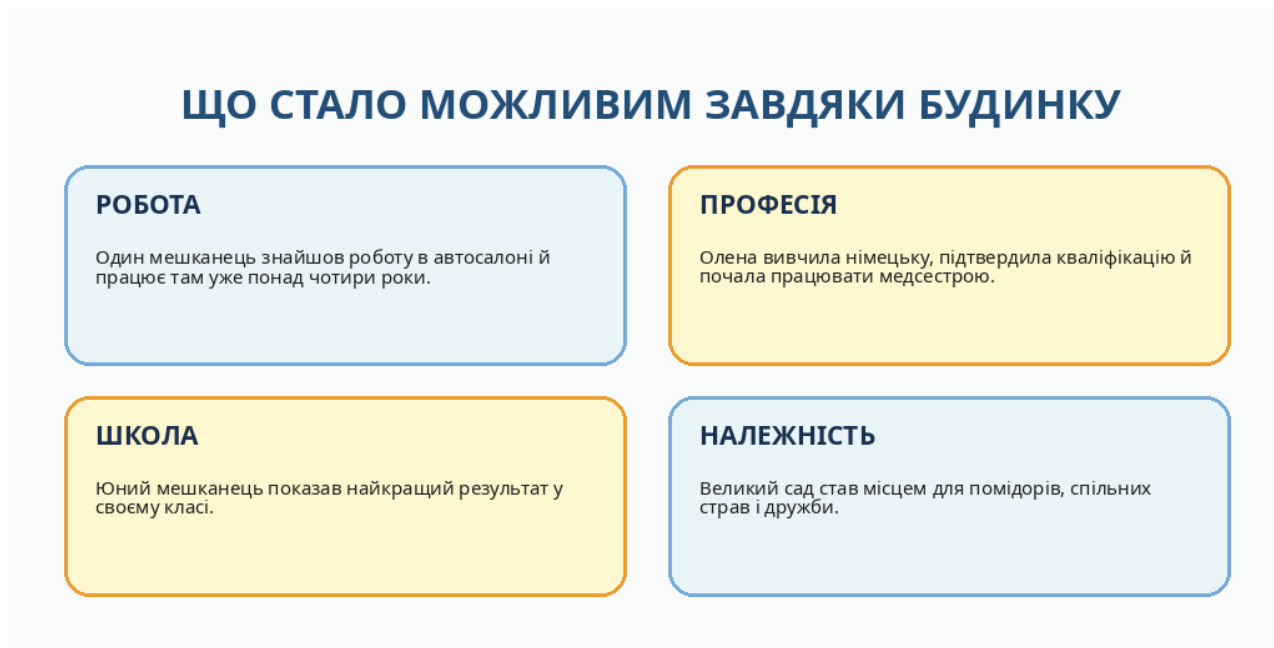

Рисунок 12. Редакційне узагальнення чотирьох результатів, описаних в інтерв'ю.

Один чоловік майже відразу попросив знайти йому роботу. Штефан зв'язав його з автосалоном, де власник трохи говорив російською; на момент інтерв'ю 30 липня 2026 року чоловік працював там уже понад чотири роки.

Олена, дипломована медсестра, вивчила німецьку до рівня B2, працюючи вечорами й у вихідні в ресторані. Після визнання кваліфікації вона почала працювати в лікарні. Подружжя також згадувало дівчину-підлітка з найкращим результатом у класі.

Сад, достатньо великий, щоб відчути себе вдома

Рисунок 13. Сад площею близько 2000 квадратних метрів став місцем для вирощування овочів, спільних трапез і звичайного повсякденного життя.

СТОСУНКИ, ЩО ВИЙШЛИ ЗА МЕЖІ НАДАННЯ ЖИТЛА

Притулок перетворився на дружбу

Спочатку мешканці були незнайомцями, але з часом між людьми сформувалися близькі особисті стосунки. Штефан і Крістін Мюллер брали участь в українських барбекю, разом із родинами піднімали келихи й чули слова подяки, які пам'ятають досі. Після завершення найнагальніших організаційних справ будинок став місцем звичайного життя — зі спільною їжею, роботою в саду, дитячими іграми та довгими розмовами.

Обидва сини родини від самого початку були залучені до спільного життя. Вони ходили на зустрічі й барбекю та гралися з українськими дітьми, хоча спершу майже не мали спільної мови. Крістін переконана, що цей досвід зробив її дітей толерантнішими, відкритішими й упевненішими у спілкуванні з людьми з інших країн.

ЩО ЗМІНИЛОСЯ В РОДИНІ

Досвід подарував нових друзів, зблизив Штефана й Крістін і зробив міжнародне спілкування звичною частиною життя дітей.

БІЛЬШЕ, НІЖ ПРОЄКТ

Для Крістін ці стосунки стали особистими й тривалими. Будинок перетворився на розширену родину та постійну частину життя Мюллерів.

«Для Крістін це було більше, ніж проєкт. Дім став родинним зв'язком і постійною частиною їхнього життя».

Змістовий переказ її слів з інтерв'ю.

ЗАВЕРШЕННЯ ОДНОГО РОЗДІЛУ

Двадцять одна людина, чотири роки й багато різних шляхів

Не всі мешканці залишилися в Німеччині назавжди. За оцінкою Мюллерів, близько третини повернулися в Україну — часто через тугу за домом або через складність продовжувати в Німеччині роботу за своєю професією. Наприклад, один український лікар свідомо вирішив повернутися до Запоріжжя й працювати там, а не залежати в Німеччині від соціальних виплат, доки не мав права працювати за фахом.

БЛИЗЬКО 1/3

за оцінкою родини, повернулися в Україну

6

мешканців ще жили в будинку на момент інтерв'ю

21

людина отримала тут житло протягом чотирьох років

Для Штефана й Крістін Мюллер такі рішення часто були болісними й тривожними, особливо коли повернення означало знову наражатися на небезпеку війни. Водночас вони розуміли, що сама безпека не може замінити все. Мова, професія, ідентичність і відчуття дому залишаються для багатьох людей життєво важливими.

На момент інтерв'ю для мешканців, які залишалися, нарешті знайшли менші квартири, де вони могли мати більше приватності, замість того щоб жити вшістьох в одному помешканні. Після виїзду останніх мешканців родина планує відремонтувати ванні кімнати й знову здавати будинок у звичайну оренду.

Чого можуть навчитися інші

Водночас він демонструє межі волонтерської діяльності: приватні ініціативи можуть облаштувати житло за один день, але не можуть спростити банківські правила, прискорити всі адміністративні процедури чи замінити дієву державну систему інтеграції.

ЧОТИРИ РОКИ В ОДНОМУ РЕЧЕННІ

Один тиждень інтенсивної екстреної підготовки перетворився на чотири роки спільного життя, взаємної відповідальності та нових перспектив.

СПІЛЬНІ ВИСНОВКИ

Два будинки — одна спільна відповідь

Ці дві ініціативи не були конкурентними моделями. Їхні відмінності показують, як приватна гуманітарна допомога залежить від ресурсів, історії та професійних навичок людей, які її надають.

МІХАЕЛЬ ЛҮІК-ТРАМС	ШТЕФАН І КРІСТІН МЮЛЛЕР
- Ініціатива, натхненна історичним Scattergood Hostel в Айові - Будинок, спеціально придбаний для розміщення біженців - Понад 40 волонтерів і часта зміна мешканців - Історичні записи та документальні фотографії зберігають пам'ять про роботу 80 людей прийнято в період із березня 2022 до серпня 2026 року	- Негайне розміщення в порожньому сімейному будинку - Обов'язки, сформовані професійним досвідом у медицині та освіті - Тривале проживання, шкільна інтеграція та близькі родинні стосунки - Свідчення з інтерв'ю становлять головну основу документації - Близько 21 людини отримали житло протягом приблизно чотирьох років

Що було спільним для обох будинків

БЕЗПЕКА	ДОСТУП	СТОСУНКИ
негайне місце для проживання	школа, робота та послуги	довіра, дружба та відчуття приналежності

В обох випадках житло набувало справжнього значення лише тоді, коли поєднувалося з транспортом, оформленням документів, мовою, освітою, працевлаштуванням і регулярним людським спілкуванням. Будинки були фізичними просторами, але їхня справжня робота відбувалася через стосунки.

ВИСНОВОК

Приватна ініціатива як жива відповідальність

Ініціативи, очолювані Міхаелем Луїк-Трамсом та Штефаном і Крістін Мюллер, виникли незалежно, але разом показують як можливості, так і межі приватної гуманітарної допомоги.

Жодна з двох ініціатив не обмежувалася наданням ліжок. Їхня робота охоплювала меблі, транспорт, зарахування дітей до школи, банківські прийоми, мовну підтримку, пошук роботи, медичні питання та повсякденні труднощі життя в новій країні. Значну частину цієї допомоги надавали особисто, часто паралельно з повною зайнятістю та сімейними обов'язками.

Одна ініціатива виросла з історичного дослідження та продуманої філософії інтеграції біженців; інша — із сімейної відповідальності, професійного досвіду й безпосереднього особистого контакту. Історію першої збережено передусім у фотографіях і публічних документах, другої — у свідченнях з інтерв'ю та ретельно підписаних редакційних матеріалах.

«В обох випадках приватні особи дивилися на порожню будівлю й бачили не нерухомість, а можливість».

Підсумковий висновок

ДЖЕРЕЛА ДЛЯ РОЗДІЛУ ПРО МІХАЕЛЯ ЛУІК-ТРАМСА

Публічні документи й документальні фотографії з Haus der Spuren / TRACES-Spuren, а також попередній матеріал «Від Айови до Бад-Лангензальци».

ДЖЕРЕЛА ДЛЯ РОЗДІЛУ ПРО РОДИНУ МЮЛЛЕР

Два аудіозаписи та відповідні розшифрування записаного інтерв'ю зі Штефаном і Крістін Мюллер, проведеного в Бад-Лангензальці 30 липня 2026 року. Міхаель Луїк-Трамс також брав участь і час від часу перекладав або уточнював відповіді. Усі троє погодилися на інтерв'ю та публікацію своїх імен.

РЕДАКЦІЙНА ПРИМІТКА

Міхаель Луїк-Трамс, Штефан Мюллер і Крістін Мюллер погодилися взяти участь у записаних інтерв'ю та бути названими. Прямі цитати було незначно відредаговано задля граматичної правильності й ясності. Перекладені або відтворені висловлювання позначено як перекази. Усі графічні матеріали про Мюллерів є редакційними схемами або візуальними узагальненнями на основі інтерв'ю; це не фотографії родини чи їхньої власності.